

Betolazaren Hiztegia

Joseba Andoni Lakarra

BETOLAZAREN HIZTEGIA

JOSEBA ANDONI LAKARRA

*Mikel Zarate, adiskide
eta irakasleari, oroituz*

Azken urteotan aurrerapen handia izan da euskal lexikologia arloan: lekukorik behar izanez gero hor ditugu, idazle zaharren lexikoi eta hiztegiak bakarrik aipatzekotan, Arestik Leizarragaz egina, Villasantek egindako *Axular-en Hiztegia*, José Ramón Zubiaur eta Jesus Arzamendik prestatutako «El léxico vasco de los Refranes de Garibay», edo Altunaren *Etxepareren Hiztegia - Lexicón Decheparano*. BETOLAZAREN HIZTEGI honek, bere txikian, lan hoiiek idekitako bidetik jarraitu nahi luke BETOLAZAREN *DOCTRINA CRISTIANA*n agertu diren hitz guztien bilduma eskainiaz.¹

Esan gabe doa lan hoietaz, azkenengo biotaz batez ere, baliatu naitzela metodologia aldetik bereziki BETOLAZAREN HIZTEGI hau egite-rakoan, eta hemendik aitortu nahi nuke haiekin dudan zorra.

Hiztegi hau egiteko Luis Michelenak B. A. P. 1955. urtean 83-100 orr. argitaratutako «La DOCTRINA CRISTIANA de BETOLAZA (1596)»-z baliatu izan naiz.

Gure lana errazteko hor 92-100-ra numeratua datorren textua guk 1-9-ra jarri dugu.

Ezinuezkoa gertatzen da edizio berriari Michelenak egiten dion sarrera eta hara jo beharko du irakurleak Betolazaren lengoaiaz, formez, textuaren historiaz, hutsez ea. jabetu nahi baldin badu.

BETOLAZAREN HIZTEGI honetan *DOCTRINA CRISTIANA*-ko hitzak bildu ditugu. Hitzak guk leman jartzen dugun forman ez badaude testifikatuak parentesi barnean doaz; beste inon ere ez badaude edo linguisten asmakizunak balira parentesiaz gainera asterisko bat eramango dute.

Lema hoiien alboan n.=forma declinable, v.=verbo, edo inv.=forma invariable doa; baita aditza denean (du=transitibo; da=intransitibo) jarri dugu. Baina informazio hau ez dugu beti jarri, Betolazak horretarako eskubiderik ematen digunean baino.

Horrekin batera doaz gaztelerazko itzulpena, hitz hori agertzen den orri guztiak (parentesi artean jartzen da behin baino gehiagotan orri berdinean ager baledi) eta hitz hori Azkueren hiztegian agertzen den ala ez (AZK.=ez da agertzen).

Azpian BETOLAZAK erabiltzen dituen formak, grafia orijinallean, eta saihetsean egungo grafia dialektalean jarririk datoz.

Azkenean BETOLAZAK erabilitako adizki guztien zerrenda erantsi dugu. Lanaren metodologia azalduz gero aurkitutako eragozpenez eta eman diegun konponbideez mintzatuko gara orain.

«Euskaraz lema berritatzat zein jo behar den eta zein ez erabakitzeko irizpideak finkatu beharra somatzen dut»². Zilegi bekit Altunaren hitzok erabiltzea neure pentsaera azaltzeko. GABE, GAITI, izenordain eta erakusleez aparte beste zenbait hitzek ere arazo franko eman izan digu: hitzon artean (-ko)-z formaturikoak aipatuko ditugu batez ere; NEZESIDADE jende gehienak lematzat joko luke; eta NEZESIDADEKO? Kasu bera da GUARDETAKO, BORONDATEZKO eta beste zenbaitena. Hemen, zentzuari begiratu, adjetibo bezala jokatzeko dutenak lematzat jo ditugu.

Erakusleak bi lematan bildu ditugu: batzuk AU-pean eta besteak EMEN-pean³. Izan dugu arazorik garrantzitsuenetarikoa agerian ez dauden partizipioen antzematea izan da: «De todos modos la distribución de vizc. -tu y (d)u no está bien estudiada»⁴. Nola jarri beraz, AMATU ala AMADU, HONRATU ala HONRADU...?

Dudazko diren partizipio hoiak 18 bat dira. Kasu hoietan Michelena bera gidari hartuz⁵, egungo B.-z -(d)u egiten dutenak -du-rekin jarri ditugu eta -tu-z besteak. Formula honen arabera GUSTADU, JUZGADU, KOMULGADU (baina GERATU) behar du gorago aipaturiko hitzak eta ezker-eskubi daramaten parentesia gogoan izan beharko.

Ez genuke amaitu nahi Endrike Knörri utzi dizkigun paper eta liburu beharrezkoen gatik eskerrak eman gabe.

Aipamen berezia egin nahi genioke hemen Ibon Sarasola irakasleari baita eskerrik beroenak eman ere egunoro berak eman digun laguntzarengatik, datuak eta bibliografia emanaz eta duda guztiak argituz.

OHARRAK

- ¹ ARESTI, GABRIEL; Léxico empleado por Leizarraga de Briscous, F. L. V. 13 (1973), 61-128. orrietan. ZUBIAUR et al. en ondotik A.S.J.U.-n agertu da Zelaitak Mogeli buruz egina ere.
- ² ALTUNA BENGOCHEA, FRANCISCO MARIA. *Detxepareren Hiztegia - Lexicón Decheperiano* 10. orrian.
- ³ Vide id 11. orrian.
- ⁴ MICHELENA LUIS; F. H. V. 233. orrian 15. notan.
- ⁵ Id. loc. cit.

BIBLIOGRAFI ERABILIA

- MICHELENA, LUIS.—*F. H. V. (Fonética Histórica Vasca²)*. San Sebastián, 1977.
- MICHELENA, LUIS.—*Historia de la literatura vasca*. Madrid 1960.
- MICHELENA, LUIS.—«La DOCTRINA CRISTIANA de BETOLAZA», B. A. P. 11 (1955), 83-100.
- MICHELENA, LUIS.—«Miscelánea Filológica Vasca III», F. L. V. IX n. 32.
- MICHELENA, LUIS.—«Sobre -A en nombres vascos de persona». *Euskera IV* (1959), 5-10.
- ZUBIAUR, JOSE RAMON y ARZAMENDI, JESUS.—«El léxico vasco de los refranes de Garibay», A. S. J. U. X (1976), 47-144.
- ALTUNA BENGOCHEA, FRANCISCO MARIA.—*Etxepareren hiztegia - Lexicón de cheperiano*. Bilbao, 1979.
- AZKUE, RESURRECCION M.^a DE.—*Diccionario Vasco-Español-Francés* (reproducción facsimil de la edición príncipe). La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1969.
- VILLASANTE, LUIS.—*Historia de la literatura vasca²*, Ed. Aránzazu, 1979.
- SARASOLA, IBON.—*Historia Social de la Literatura Vasca*. Akal. Madrid, 1976.
- LAFON, René.—«Le verbe dans la *Doctrina Cristiana* de Betolaza (1596)», BAP 11 (1955), 311-316.

A

- ABARIZIA** : (n.) «avaricia» 8 (2) AZK.
 —Avaricia (Abarizia) 8
 —Avariciaren (Abariziaren) 8
- ABOGADA** : (n.) «abogada» 3 AZK.
 —Abogada (Abogada)
- (AGIDU)** : Cf. AGINDU
- (AGINDU)** : (du) (v.) «mandado» 1,6
 —aguinnetan (aginetan) 1
 —agiduetan (agiduetan) 8
- (AGO)** : (n.) «boca» 1,9
 —agoan (agoan) 1
 —agoagaz (agoagaz) 9
- AITA** : (n.) «padre» 1, 2(2), 3, 4(2), 6(2)
 —Ayten (Aiten) 1
 —Ayta (Aita) 3, 4, 6(2)
 —Aytagan (Aitagán) 2
 —Aytea (Aitea) 4
- ALAN** : (inv.) «así» 1 Cf. NOLAN... ALAN...
 —alan (alan)
- (ALDESKOA)** : (n.) «diestra» 3, 4 / =alde+eskoa/. Vide Capanaga «alde escoatati» (22, 33, 124), baita «Viva Jesus-en» (7, 8). AZK.
 —aldezcoatati (aldeskoatati) 3, 4
- AMA** : (n.) «madre» 2, 3(2), 6(3)
 —Amea (Amea) 2, 3
 —Ama (Ama) 3, 6(3)
- AMABI** : (n.) «doce» 9
 —Amabi (Amabi)
- (AMABIGARREN)** : (n.) «decimosegundo» 9 AZK.
 —Amabigarrena (Amabigarrena)
- (AMAKAGARREN)** : (n.) «decimoprimer» 9 AZK.-k ez dakar lema bezala baina bai ordea AMAKApean
 —Amacagarrena (Amakagarrena)
- AMALAU** : (n.) «catorce» 3, 7
 —Amalau (Amalau) 7
 —amalau (amalau) 3

- AMAR: (n.) «diez» 5(2)
 —amarr (amar) 5
 —Amar (Amar) 5
- (AMARGARREN): (n.) «decimo» 5, 9 AZK.
 —Amargrrena (Amargarrena) 5 Vide Mich. 86. orrian
 —Amargarrena (Amargarrena) 9
- (AMARREN): (n.) «diezmo» 6
 —amarrenac (amarrenak)
- (AMATU): (v.) «amado» 5(2) AZK.-k G.-rako dakar bakarrik
 —amatea (amatea) 5
 —ametan (ametan) 5
- AMEN: (inv.) «amen, así sea» 1, 2(2), 3(2), AZK.-ek ez dakar esanahi honekin
 —Amen (Amen) 1, 2(2), 3(2)
- (AN): (adv.) «allí» 1, 3
 —aric (arik) 3
 —atan (atan) 1
- (ANDI): (n.) «grande» 6
 —andia gayti (andia gaiti) Vide GAITI
- ANDRA: (n.) 1. «mujer» 2
 —andra (andra) 2
 2. «señcra» 3
 —Andra (Andra) 3
- ANDRANE: (n.) «bienaventurada» / =ANDRE + DONE / 6(2).
 Hitz hau «Maria»-ren aurrean doa beti. Cf. CAPANAGA
 AZK.-k zitatu S.V.
 —Andrane (Andrane) 6(2)
- APOSTOLU: (n.) «apostol» 6(2) AZK.
 —Apostolu (Apostolu) 6(2)
- (ARAGI): (n.) «carne» 3, 7
 —araguien (aragien) 3
 —Araguia (Aragia) 7
- ARERIO: (n.) «enemigo» 1(2), 7
 —arerio (arerio) 1
 —arerioetaric (arerioetarik) 1
 —Arieriac (Arieri<o>ak) 7 Vide Mich. loc. cit.
- (ARGI): (n.) «luz» 1
 —arguia (argia)
- ARIMA: (n.) «alma» 4, 7, 9
 —Arima (Arima) 4

- Arimaco (Arimako) 9
- Arimacoac (Arimakoak) 7
- (ARKANJEL-) : (n.) «arcángel» 6(2) AZK.
  - Arcangeleari (Arkanjeleari) 6(2)
- ARREN : (inv.) «por» 1, 2, 6
  - redimietarren (redimietarren) 1 Vide REDIMIDU
  - Onegaterren (Onegaterren) 6 Vide AU
  - salvaetarren (salbaetarren) 4 Vide SALBADU
- (ARTE) : (n.) «espacio, intermedio» 2, 3, 4
  - artean (artean) 2
  - arterean (arterean) 3, 4
- ARTIKULU : (n.) «artículo» 3 AZK.
  - Articulu (Artikulu)
- ASKO : (inv.) «muy, mucho» 1, 6
  - asco (asko) 1, 6
- ATERA : (du) (v.) «sacado» 4
  - atera (atera)
- AU : (n.) «este, a, o» el, la, lo 1(2), 3(2), 4(2), 5, 6(2), 7(2), 8
  - au (au) 3, 6 vide BEKATARI, DESTERRADU, etc.
  - Onegayti (Onegaiti) 1 Vide GAITI
  - Onegatearren (Onegatearren) 6 Vide ARREN
  - onec (onek) 4, 5, 7
  - Onec (Onec) 4, 7
  - onelan (onelan) 1
  - Onen (Onen) 8
  - onetan (onetan) 3
- AVE-MARIA : (inv.) «Ave Maria» 2 AZK.
  - Ave-Maria (Ave-Maria)
- (AZPI) : (n.) «bajo, debajo» 2
  - azpiá (azpian)

B

- BADA : (inv.) «pues» 3
  - bada (bada)
- BAGA : (n.) «sin» 5, 7
  - baga (baga) 5
  - bagaric (bakarik) 7

- BAIA : (inv.) «pero» 2
—baya (baia)
- (BAKE) : (n.) «paz» 9
—Baquea (Bakea)
- (BAINA) : Cf. BAIA
- (BAINO) : Cf. BAÑO
- BAÑO : (inv.) «que» (comp.) 4
—baño (baño)
- (BAPTISTA) : (antr.) «Bautista» 6(2) AZK.
—Baptisteari (Baptisteari) 6(2)
- BARAU (EGIN) : (v.) «ayunado» 6
—Barau eguitea (Barau egitea)
- (BAT) : (n.) «un» 4
—bategan (bategan)
- (BAUTISMO) : (n.) «bautismo» 7 AZK.
—Bautismoa (Bautismoa)
- BEAR (IZAN) : (v.) «necesitado, debido» 1(2), 7
—beardoçu (bear dozu) 1
—beardogu (bear dogu) 1
—beardabenari (bear dabenari) 7
- (BEDEINKATU) : (n.) «bendito» 8(2)
—bedeincatuacaz (bedeinkatuakaz) 8(2)
- BEDERATZI : (n.) «nueve» 8
—Bederazi (Bederatzi)
- (BEDERATZIGARREN) : (n.) «novenos» 5, 9
—Bederazigarrena (Bederatzigarrena) 5, 9
- BEGI : (n.) «ojo» 3, 9
—vegui (begi) 3
—beguyacaz (begiakaz) 9
- BEGIRA (EGON) : (v.) «(estado) esperando» 4
—egoçanak bere etorrunen beguira (egozanak bere etorrunen begira)
- BEIN : (inv.) «una vez» 6
—beyn (bein)
- (BEKATARI) : (n.) «pecador» 2, 4, 6
—becatarioc (bekatariok) 2, 4
—becatariau (bekatariau) 6
- (BEKOKI) : (n.) «frente» 1
—becoquian (bekokian)

- (BELARRI) : (n.) «oreja» 9
—belarriacaz (belarriakaz)
- (BENDITA) : (n.) «bendita» 2 AZK.
—benditea (benditea)
- (BENDITO) : (n.) «bendito» 2, 3 AZK.
—bendittoa (bendittoa) 2,3
- (BENDIZINOE) : (n.) «bendición» 8 AZK.
—Bendiciñoecaz (Bendizinoeakaz)
- (BENIAL) : (n.) «venial» 8 AZK.
—Veniala (Beniala)
- (BENIGNIDADE) : (n.) «benignidad» 9 AZK.
—Benignidadea (Benignidadea)
- BERBA : (n.) «palabra» 1, 6, 8
—verba (berba) 1
—berbeagaz (berbeagaz) 6
—berbea (berbea) 8
- (BERDADERU) : (n.) «verdadero» 4 AZK.
—verdaderuen (berdaderuen)
- BERE : (n.) «su» 2, 4, 5
—vere (bere) 2, 5
—bere (bere) 4
- BESTE : (n) «otro» 4, 5(2), 7
—beste (beste) 4, 5
—Beste (Beste) 7
—besten (besten) 5
- (BETE) : (n.) «lleno» 2
—betea (betea)
- (BETIKO) : (n.) «perdurable» 3
—beticoan (betikoan)
- (BI) : (n.) «dos» 5, 7
—biac (biak) 7
—bitan (bitan) 5
- BIGARREN : (n.) «segundo» 1, 4(2), 5, 6, 7(4), 8(3), 9(4)
—Bigarrena (Bigarrena) 1, 4(2), 5, 6, 7(3), 8(3), 9(4)
—Bigarren (Bigarren) 7. Agian *Bigarrena* beharko luke,
Cf. Yrugarrena, etc., beti Arekin.
- (BILDUR) : (n.) «temor» 9
—bildurreco (bildurreko)
- (BILOS) : (n.) «desnudo» 7
—villosa (bilosa)

- BIORTU** : (v.) (du) «vuelto» 3
—biortu (biortu)
- BIOTZ** : (n.) «corazón» 1
—vioz (biotz)
- BIRJINA** : (n.) «Virgen» 2, 3, 4(2), 6(2) AZK.
—Birligineaganic (Birjineaganik) 2
—Birgina (Birjina) 3, 4
—Birgineaganic (Birjineaganik) 4
—Birgineari (Birjineari) 6(2)
- BIRTUTE** : (n.) «virtud» 8(3) AZK.
—Virtute (Birtute)
- (BISITADU)** : (v.) «visitado» 7 AZK.
—visitetea (bisitetea)
- (BIZI)** : (n.) «vivo» 3, 5, 7
—viciac (biziak) 3,5
—viziac gayti (biziak gaiti) 7 Vide **GAITI**
- BIZITZA** : (n.) «vida» 3(2)
—viziza (bizitza) 3
—vicizea (bizitzea) 3
- (BONDADE)** : (n.) «bondad» 9 AZK.
—Bondadea (Bondadea)
- (BORONDATE)** : (n.) «voluntad» 2, 9
—borondatea (borondatea) 2
—Borondatea (Borondatea) 9
- (BORONDATEZKO)** : (n.) «voluntario» 7 AZK.
—vorondatezcoac (borondatezkoak)
- BOST** : (n.) «cinco» 6(2), 9
—bost (bost) 6, 9
—bostac (bostak) 6
- (BOSTGARREN)** : (n.) «quinto» 4(2), 5, 6, 7(3), 8, 9(3) AZK.
—Bostgarrena bostgarrena) 4(2), 5, 6, 7(2), 8, 9(3)
—bost garrena (bostgarrena) 7
- (BULAR)** : (n.) «pecho» 1, 8
—bularretan (bularretan) 1
—Bularretan (Bularretan) 8

D

DA : Vide ETA

(DEBOZINOE) : (n.) «devoción» 1 AZK.
—devocinoea (debozinoea)

(DEI) : Vide GEI

(DEMONINO) : «demonio» 7 AZK.
—Demoninoa (Demoninoa)

(DESEADU) : (v.) «deseado» 5, 6 AZK.
—desseadu (deseadu) 5
—deseaduric (deseadurik) 6

DESEO : (n.) «deseo» 1 AZK.
—deseo (deseo)

(DESTERRADU) : (n.) «desterrado» 3 AZK.
—desterraduoc (desterraduok)

DESTERRU : (n.) «destierro» 3 AZK.
—desterru (desterru)

(DEUNGA) : (n.) «malo» 1 (4), 5
—deungueaganic (deungeaganik) 1
—deunguetaric (deungetarik) 1
—deuguetaric (deu[n]getarik) 1
—deûguetaric (deungetarik) 1
—deungay (deungai) 5

(DIBINIDADE) : (n.) «divinidad» 4 (2) AZK.
—Dibinidadeari (Dibinidadeari)

DIGNU : (n.) «digno» 3 AZK.
—dignu (dignu)

DILIJENZIA : (n.) «diligencia» 8 AZK.
—Dilijencia (Dilijenzia)

(DOE) : (n.) «don» 9(8)
—Doeac (Doeak) 9
—Doea (Doea) 9(7)

(DOMEKA) : (n.) «domingo» 6
—Domequetan (Domeketan)

(DULZE) : (n.) «dulce» 3 AZK.
—Dulçea (Dulzea)

DULZURA : (n.) «dulzura» 3 AZK.
—dulçura (dulzura)

E

- EA : (inv.) «ea» 3
—Ea (Ea)
- (EBA) : Eva 3 AZK.
—Evaen (Ebaen)
- (EDAN) : (v.) «bebido» 7
—edaten (edaten)
- (*EDIN) : (v.) «aux. intr. de formas no reales» 2(3), 3, 7 AZK.-ek
beste esanahi batekin dakar
—vidi (bidi) 2(2)
—dila (dila) 2
—leytequean (leitekean) 7
—gaytean (gaitean) 3
- EDO : (inv.) «o» 6(3)
—edo (edo) 6(3)
- (*EDUN) : (v.) «tenido, habido» 1(7), 2(3), 3(5), 4(4), 5(2), 6(4),
7(3) AZK.
—badau (badau) 6
—vadituz (badituz) 7
—dabena (dabena) 7
—dabenari (dabenari) 7
—davenean (dabenean) 6
—det (det) 3
—deusat (deutsat) 6
—deuscuna (deuskuna) 1
—deuscuzanac (deuskuzanak) 1
—deusteguna (deutseguna) 2
—deusuguz (deutsuguz) 3
—dodala (dodala) 6
—dogu (dogu) 1
—dogula (dogula) 1(2), 3
—Dot (Dot) 2
—doçu (dozu) 1
—dozula (dozula) 1
—ebala (ebala) 4(3)
—eban (eban) 2, 3(2)
—ebelaco (ebelako) 1
—euten (euten) 1
—cituala (zituala) 4
—cituelaco (zituelako) 5(2)

- EGARRI (IZAN)** : (v.) «tenido sed» 7
 egarri danari (egarri danari)
- EGIN** : (du) (v.) «hecho» 1(8), 2(6), 3(3), 5(8), 6(3), 9
 —deguiocula (degiozula) 6
 —eguiguçu (egiguzu) 2
 —eguiguçuz (egiguzuz) 2
 —Eguin (Egin) 2
 —eguin (eguin) 5, 6
 —eguinic (eginik) 1
 —eguitea (egitea) 6, 9
 —eguiten (egiten) 1(2), 3
 —eguiçu (egizu) 2, 3
 —eguizuz (egizuz) 3
 —eyguçu (eiguzu) 2
 —eytea (eitea) 5(7)
 —gaguizâ (gagizan) 1 (3)
 —gaguizuz (gagizuz) 1
 —guaiguiçuz (gagizuz) 2; Vide Mi. loc. cit.
- (EGON)** : (v.) «estado» 1, 2, 3, 4(3), 8
 —dago (dago) 1
 —dagoala (dagoala) 4
 —Dagoz (Dagoz) 8
 —egoçanac (egozanak) 4
 —gagoz (gagoz) 3, 4
 —çagoçana (zagozana) 2
- (EGUN)** : (n.) 1. «día» 2, 3, 4
 —egunean (egunean) 3, 4
 —eguneango (eguneango) 2
 (n.) 2. «hoy» 2
 —egunean (egunean)
- EGUZARI** : (n.) «fiesta» 5, 6
 —Eguçari (Eguzari) 6
 —Eguçariac (Eguzariak) 5
- (EKUSI)** : (v.) «visto» 9
 —ecustea (ekustea)
- ELEXA** : (n.) «iglesia» 1, 3, 6(3) AZK-ek ez du lematzat hartzen
 (Vide ELEIZA)
 —Elexa (Elexa) 1, 3, 6
 —Eleja (Elexa) 6(2)
- (ELIZA)** : Vide ELEXA

- (EMAN) : (v.) «dado» 3, 5, 7(4)
 —ematea (ematea) 7(2)
 —emateco (emateko) 5
 —emaytea (emaitea) 7(2)
 —emayten (emaiten) 3
- (EMAZTE) : (n.) «esposa» 5
 —emasteric (emazterik)
- EMON : (n.) «dado» 2, 8
 —emon (emon) 2
 —emonacaz (emonakaz) 8
- (ENTENDIMENTU) : (n.) «entendimiento» 9 AZK.
 —entendimentuzgo (entendimentuzgo) Cf. (-zgo) hone-
 taz Mi. loc. cit. Dena den, badago beste (-zgo)rik;
 Vide SABIDURIA
- (ENTERRADU) : (v.) «enterrado» 7 AZK.
 —enterreteá (enterreteá)
- (ENZERRADU) : (dira) (v.) «encerrado» 5 AZK.
 —encerretan (enzerretan)
- (ENZUN) : (n.) «oído» 6, 8(2), 9
 —ençunacaz (enzunakaz) 8(2)
 —ençutea (enzutea) 6
 —enzutea (enzutea) 9
- (ERAKUTSI) : (v.) «mostrado» 3
 —eracuscucu (erakuskuzu)
- ERE : Vide EZ... ERE...
- EREGI : (v.) «levantado» 5
 —eregui (eregui)
- (ERIoTZA) : (n.) «muerte» 2, 4, 6
 —eriozaco (eriotzako) 2, 6
 —eriozea (eriotzea) 4
- (ERRATU) : (du) (v.) «errado» 7 AZK.
 —erratuétan (erratuétan)
- ERREGUTU : (du) (v.) «rogado» 2, 3, 6(2), 7
 —erregutu (erregutu) 2, 6
 —Erregutu (Erregutu) 3
 —erreguetá (erregetan) 6
 —erregutuetea (erregutuetea) 7
- (ERREINU) : (n.) «reino» 2 AZK.
 —Ereynua (Erreinua)
- (ERRESKATADU) : (n.) «rescatado» 7 AZK.
 —errescatetea (erreskatetea)

- (ERRESURREKZINO) : (n.) «resurrección» 3, 6 AZK.
 —erresurrecciñoean (erresurrekzinoean) 3
 —Erresurreciñocoetan (Erresurrezinokoetan) 6 Vide PASKUA ERRESURREKZINOKO.
- ERRESUZITADU : (du) «resucitado» 3, 4 AZK.
 —erresucitadu (erresuzitadu) 3, 4
- ERREZADU : (v.) «rezado» 1 AZK.
 —errezadu (errezadu)
- ERREZIBIDU : (du) «recibido» 4, 6 AZK.
 —errecibidu (errezibidu) 4
 —errecibiduric (errezibidurik) 6
- ERRI : (n.) «pueblo» 3
 —erri (erri)
- (ERRU) : (n.) «culpa» 6(3)
 —erruagayti (erruagaiti) 6
 —errua gayti (erruagaiti) 6 Vide GAITI
 —errua (errua) 6
- ESAN : (du) (v.) «dicho» 1(2), 5
 —essaten (esaten) 1
 —esaten (esaten) 1
 —essan (esan) 5
- (ESKOA) : Vide ALDESKOA
- (ESKU) : (n.) «mano» 9
 —escuacaz (eskuakaz)
- ESPERANZA : (n.) «esperanza» 3,8 AZK.
 —esperança (esperanza) 3
 —Esperanzea (Esperanzea) 8
- (ESPERATU) : (du) (v.) «esperado» 6 AZK.
 —esperetan (esperetan)
- (ESPIRITU) : Vide ESPIRITU SANTU
- (ESPIRITU SANTU) : (antr.) «Espíritu Santo» 1, 2, 3, 4(2), 9(2) AZK.
 —Espiritu Santuen (Espiritu Santuen) 1, 2, 4
 —Espiritu Santuagan (Espiritu Santuagan) 3
 —Espiritu Santua (Espiritu Santua) 4
 —Espiritu Santuenac (Espiritu Santuenak) 9(2)
- (ESPIRITUAL) : (n.) «espiritual» 6(2), 7 AZK.
 —espiritualorri (espiritualorri) 6(2) Vide ORI
 —Espiritualac (Espiritualak) 7

- ETA: (inv.) «y» 1(9), 2(7), 3(6), 4(7), 5(5), 6(9), 7(3)
 —da (da) 1(2), 2(5), 4(5), 6
 —eta (eta) 1(7), 2, 3(5), 4(2), 5(5), 6(8), 7(3)
 —Eta (Eta) 2
 —ta (ta) 3
- (ETERNA): (n.) «eterna» 5 AZK.
 —eternea (eternea)
- ETORRI: (da) «venido» 2, 3, 5
 —Etorrividi (Etorri bidi) 2 Vide EDIN
 —etorricoda (etorriko da) 3 Vide IZAN
 —etorricodala (etorriko dala) 5 Vide IZAN
- (ETORRUNE): (n.) «advenimiento» 4 AZK.
 —etorrunen (etorrunen)
- (ETXI): (du) (v.) «dejado» 2, 7
 —echiezeyguçu (etxi ez eiguzu) 2 Vide EZ, EGIN
 —hechietanvadituz (etxietan badituz) 7 Vide EDUN
- (EXTREMAUNZINO): (n.) «extremaunción» 7 AZK.
 —Extrema Vnciñoa (Extremaunzinoa)
- EZ: (inv.) «no, ni» 2, 5(9), 7
 —echiezeyguçu (etxi ez eiguzu) Vide ETXI
 —ez (ez) 5(9)
 —estaquinari (eztakianari) 7 Vide JAKIN
- EZ ...ERE: (inv.) «ni» 5 AZK.
 —ez guzurric ere (ez guzurrik ere)
- EZER: (n.) «algo» 5. Bere atzean EZ bat duenean «nada» bihurtzen da
 —ecer ostu ez eytea (ezer ostu ez eitea)
- EZIN: (inv.) «no, imposibilidad» 7
 —ezin (ezin)

F

- FALSO: (n.) «falso» 5 AZK.
 —falso (falso)
- (FEDE): (n) «fe» 3, 8, 9 AZK.
 —Fedecoac (Fedekoak) 3
 —Fedea (Fedea) 8, 9

- FIEL : (n.) «fiel» 1 AZK.
 —fiel (fiel)
- (FLAKEZA) : (n.) «flaqueza» 7 AZK.
 —flaquezac (flakezak)
- FORTALEZA : (n.) «fortaleza» 8, 9 AZK.
 —Fortaleza (Fortaleza) 8
 —Fortalezazco (Fortalezazko) 9
- FRUTU : (n.) «fruto» 2, 3, 9 AZK.
 —frutua (frutua) 2
 —Frutuac (Frutuak) 9
 —Frutu (Frutu) 3

G

- GAITI : (inv.) «por, a causa de» 1(2), 3, 6(4), 7(3)
 —andia gayti (andia gaiti) 6 Vide ANDI
 —Onegayti (Onegaiti) 1 Vide AU
 —viziac gayti (biziac gaiti) 7 Vide BIZI
 —erruagayti (erruagaiti) 6 Vide ERRU
 —gu gaytic (gu gaitik) 3 Vide GU
 —hilac gayti (ilak gaiti) 7 Vide IL
 —menosprecioagayti (menosprezioagaiti) 7 Vide MENOSPREZIO
 —nigayti (ni gaiti) 6 Vide NI
 —señaleagayti (señaleagaiti) 1 Vide SEÑALE
 —errua gayti (errua gaiti) 6 Vide ERRU
- (GAITIK) : Vide GAITI
- (GAITZ) : Vide GATX
- (GAIZO) : Vide GEXO
- (GAN) : (n.) «encima» 5(2)
 —ganeti (ganeti) 5(2)
- GATX : (n.) «mal» 2, 7 AZK.-k GAITZpean dakar
 —gach (gatx) 2
 —gachac (gatxak) 7

- GAUZA : (n.) «cosa» 5(2), 8
 —gauza (gauza) 5
 —gauça (gauza) 5
 —Gaucagaz (Gauzagaz) 8
- (GEI) : (n.) «grito, llamada» 3 Cf. MICOLETA 2 «Ecussu nor da-
 goan *gueyes* atetan» «Mira quién llama a la puerta»-ren
 ordaina, egungo Zeanuriko euskaraz bezala.
 —gueyez (geiez)
- (GERATU) : (v.) (da) «permanecido» 4
 —gueretan (geretan)
- GERO : (inv.) «luego» 1
 —Guero (Gero)
- (-Z GERO) : (inv.) «tras, después» 4 AZK.
 —jayoazquero (jaioazkero) Vide JAIO
- GEU : (n.) «nosotros» (intensivo de GU) 3, 5
 —gueugana (geugana) 3
 —gueu (geu) 5
- GEURE : (n.) «nuestro» 1(3), 2(3), 3(2), 4, 7 AZK.
 —gueure (geure) 1(2), 2(3), 4, 7
 —Gueure (Geure) 1
 —gueurea (geurea) 3(2)
- (GEXO) : (n.) «enfermo» 7 AZK.
 —guejoac (gexoak)
- (GITXI) : (n.) «poco» 6
 —guichienaz (gitxienaz)
- GIZON : (n.) «hombre» 4(2)
 —Guizon (Gizon) 4
 —Guiçon (Gizon) 4
- GLORIA : (n.) «gloria» 5 AZK.-k beste esanahi batekin dakar
 —Gloria (Gloria)
- (GLORIFIKADORE) : (n.) «glorificador» 4 AZK.
 —Glorifikadorea (Glorifikadorea)
- (GOGO) : (n.) «memoria» 9
 —Gogoa (Gogoa)
- GOLPE : (n.) «golpe» 8 AZK.
 —golpe (golpe)
- GORDE : (v.) (du) «guardado» 5 (3)
 —gorde (gorde) 5(2)
 —gordetea (gordetea) 5
- (GORPUTZ) : (n.) «cuerpo» 9
 —Gorpuzeacoac (Gorputzekoak)

- GOSETU : (v.) (da) «cobrado apetito» 7 Vide IZAN
—gosetu danari (gosetu danari)
- (GOZU) : (n.) «gozo» 9 AZK.
—Gozua (Gozua)
- (GRAZIA) : (n.) «gracia» 2 AZK.
—gracias (graziaz)
- GU : (n.) «nosotros» 1, 2(3), 3, 4
—gu (gu) 1, 2, 4
—guc (guk) 2
—gugana (gugana) 2
—gu gaytic (gu gaitik) 3 Vide GAITI
- (GUARDADU) : Vide GUARDE TAKO
- (GUARDE TAKO) : (n.) «de guardar» 6 AZK.
—guardetacoetan (guardetakoetan)
- (GULA) : (n.) «gula» 8(2) AZK.
—Gulea (Gulea) 8
—Gulen (Gulen) 8
- GURA (IZAN) : (du) (v.) «querido» 1
—gure (gura) Vide LAFON 313. orrian
- (GURASO) : (n.) «padres» 5
—gurasoac (gurasoak)
- GURE : (n.) «nuestro» 1, 2(3), 4, 6
—gure (gure) 1, 2(2), 4, 6
—gurea (gurea) 2
- (GUSTADU) : (v.) «gustado» 9 AZK.
—gustetea (gustetea)
- (GUZTI) : (n.) «todo, s» 1(2), 2(2), 3, 4, 5(2), 6(2)
—gustia (guztia) 1
—gustiay (guztiai) 6
—gustien (guztien) 2
—gustiez (guztiez) 5
—gustiz (guztiz) 3, 4, 6
—gustiric (guztirik) 1, 2
—guztiez (guztiez) 5
- (GUZUR) : (n.) «mentira» 5
—guzurric (guzurrik)

H

(HETXI) : Vide ETXI

HIL : Vide IL

HIRAKATSI : Vide IRAKATSI

HONDO : Vide ONDO

(HONRA) : (n.) «honra» 5 AZK.

—honreari (honreari)

(HONRATU) : (v.) «honrado» 5 AZK.

—honretea (honretea)

(HORDU) : Vide ORDU

HUMANIDADE : (n.) «humanidad» 4(2) AZK.

—Humanidade (Humanidade) 4(2)

HUME : Vide UME.

(HUMILDADE) : (n.) «humildad» 8 AZK.

—Humildadea (Humildadea)

I

IAO : Vide JAIO

IANDONE : (n.) «bienaventurado» 6(4) AZK.

—Iandone (Iandone) 6(4)

IANDONEANE : (n.) «San Ioan» 6(2) AZK.

—Iandoneane (Iandoneane) 6

—Ioandoneanez (Iandoneanez) 6 Vide MICH. loc. cit.

IAUN : (n.) «señor» 1, 2(2), 4(2), 6

—Iaun (Iaun) 4

—Iauna (Iauna) 1, 2, 4

—Iaunagâ (Iaunagan) 2

—Iaunari (Iaunari) 6

IAUNGOIKO : (n.) «Dios» 1(4), 2(2), 3(2), 4(2), 5(4), 6(2), 7, 8, 9

—Iaû goycoac (Iaungoikoak) 1

—Iaûgoycoac (Iaungoikoak) 1(2)

—Iaungoycoa (Iaungoikoa) 1

—Iaun goycoaren (Iaungoikoaren) 2, 3, 5

- Iaun goycoa (Iaungoikoa) 5
  - Iaun goycoarê (Iaungoikoaren) 5
  - Iaûgoyco (Iaungoiko) 3, 4
  - Iaun goyco (Iaungoiko) 4
  - Iaungoyco (Iaungoiko) 2, 6(2)
  - Iaun goycoari (Iaungoikoari) 7
  - Iaûgoycoê (Iaungoikoen) 8
  - Iaungoycoen (Iaungoikoen) 9
  - Iaûgoycoa (Iaungoikoa) 5
- IESUKRISTO :** (ant.) «Jesucristo» 2, 3, 4(2) AZK.
- Iesu-Christogan (Iesukristogan) 2
  - Iesu-Christoen (Iesukristoen) 3
  - Iesu-Christo (Iesukristo) 4(2)
- IESUS :** (ant.) «Jesús» 1, 2(2), 3 (3) AZK. -k beste esanahi batzu dakartza.
- IESVS (Iesus) 1, 2, 3(3)
  - Iesus (Iesus) 2
- IGARO :** (v.) «pasado» 3
- ygaro (igaro)
- IGO :** (v.) (du) «subido» 3, 4
- igoeban (igo eban) 3
  - igo ebala (igo ebala) 4
- IL :** 1. (v.) «matado» 5 AZK-k ez dakar esanahi honekin B.-rako
- hil (il)
2. (v.) «muerto» 1
- hil (il)
3. (n.) «muerto» 2, 3(2), 4, 5, 7(2)
- hilac (ilak) 3, 5, 7
  - hilaren (ilaren) 3, 4
  - hilac gayti ,ilak gaiti) 7 Vide GAITI
  - hila (ila) 2
- INBIDIA :** (n.) «Invidia» 8(2) AZK.
- Imbidia (Inbidia) 8
  - Imbidiaren (Inbidiaren) 8
- (INFERNU) :** (n.) «infierno» 3, 4
- I[ln]fernuetara (Infernuetara) 3
  - Infernuetara (Infernuetara) 4
- (INJURIA) :** (n.) «injuria» 7 AZK.
- injuriac (injuriak)
- INOR :** (n.) «projimo» 5 AZK.-k ez dakar esanahi honekin
- yñoen (inoen)
- Atzean EZ bat daramanean «nadie» esan nahi du:

—iñor hil ez eytea (inor il ez eitea) 5
 Baita bere aitzinean EZIN bat daramanean ere:
 —ezin yñor salbadu leytequean (ezin inor salbadu lei-
 tekean) 7

- (IRA) : (n.) «ira» 8(2)
 —Irea (Irea) 8
 —Iren (Iren) 8
- IRAKATSI : (n.) (du) «enseñado» 1, 7
 —hiracasi (irakatsi) 1
 —iracastea (irakastea) 7
- IRU : (n.) «tres» 1, 5, 7, 8, 9
 —yru (iru) 1
 —YRU (IRU) 7, 8, 9
 —yrurac (irurak) 5
- IRUGAREN : (n.) «tercero» 1, 3, 4(3), 5, 6, 7(4), 8(3), 9(4)
 —yrugarrena (irugarrena)
 —Yrugarrena (Irugarrena) 1, 4, 5, 6, 7(4), 8(3), 9(4)
 —yrugarren (irugarren) 3, 4
 —Irugarrena (Irugarrena) 4
- IUSTIZIA : (n.) «justicia» 8 AZK.
 —Iusticia (Iustizia)
- IZAN : (v.) «sido» 1(2), 2(9), 3(4), 4(16), 5(4), 7(10), 8(4), 9(4)
 —da (da) 2, 3, 5, 7(3)
 —DA (DA) 8
 —dala (dala) 4(6), 5
 —dalaco (dalako) 1
 —danari (danari) 7(2)
 —de (de) 2
 —dira (dira) 3, 4, 5(2), 6(3), 7(2)
 —DIRA (DIRA) 4, 7(3), 8(3), 9(4)
 —izan (izan) 1, 2
 —jacaz (jakaz) 3, 5
 —içan (izan) 2
 —jacazanac (jakazanak) 4
 —JACAZANAC (JAKAZANAK) 4
 —nachaco (natxako) 6
 —yizan (izan) 2
 —yzan (izan) 4
 —çala (zala) 4(4)
 —zan (zan) 3, 4
 —zara (zara) 2
 —çan (zan) 2(3)

- (IZEN) : (n.) «nombre» 1, 2
 —izenean (izenean) 1
 —izena (izena) 2

J

- (JAIATZE) : (n.) «parto, nacimiento» 4 AZK.
 —jayazean (jaiatzean)
- JAIO : (da) (v.) «nacido» 2, 4(3)
 —jayoçan (jaio zan) 2
 —Iayoçala (Iaio zala) 4
 —jayo (jaio) 4
 —jayoazquero (jaioazkero) 4 Vide -Z GERO
- (JAKIN) : (v.) «sabido» 1(2), 7
 —daquiguçan (dakiguzan) 1
 —jaquiten (jakiten) 1
 —estaquianari (eztakianari) 7 Vide EZ
- (JAN) : (v.) «comido» 7
 —jaten (jaten)
- (JANTZI) : (v.) «vestido» 7
 —jancitea (jantzitea)
- (JARRI) : (v.) «sentado» 3 Vide AZK.
 —jarriric (jarririk)
- JATSI : (da) (v.) «descendido» 3, 4
 —jasizan (jatsi zan) 3 Vide IZAN
 —jasiçala (jatsi zala) 4 Vide IZAN
- JAUSI : (v.) «caído» 2, 5
 —jausten (jausten) 2
 —jausi (jausi) 5
- (JENERAL) : (n.) «general» 8 AZK.
 —generalacaz (jeneralakaz)
- JESARRI : (v.) «sentado» 4
 —jesarriric (jesarririk)
- (JURAMENTU) : (n.) «juramento» 5 AZK.
 —juramenturic (juramenturik)
- (JUZGADU) : (v.) «juzgado» 3, 5 AZK.
 —juzgaetan (juzgaetan) 3
 —juzguetan (juzgetan) 5

K

- (KAPITAL) : (n.) «capital» 8 AZK.
—CAPITALAC (KAPITALAK)
- (KAPTIBERIO) : (n.) «cautiverio» 1 AZK.
—captiverioric (kaptiberiorik)
- (KARDINAL) : (n.) «cardinal» 8 AZK.
—CARDINALAC (KARDINALAK)
- (KARIDADE) : (n.) «caridad» 8(2), 9 AZK.
—Caridadea (Karidadea) 8(2), 9
- (KASTIDADE) : (n.) «castidad» 9 AZK.
—Castidadea (Kastidadea)
- (KASTITATE) : (n.) «castidad» 8 AZK.
—Castitatea (Kastitatea)
- (KATOLIKA) : (n.) «catolica» 3 AZK.
—Catholican (Katolikan)
- (KAUTIBO) : (n.) «cautivo» 7 AZK.
—cautiboa (kautiboa)
- (KLEMENTISIMA) : (n.) «Clementisima» 3 AZK.
—Clementissimea (Klementisimea)
- (KODIZIADU) : (v.) «deseado, codiciado» 5 AZK.
—codiciadu (kodiziadu)
- (KOMULGADU) : (v.) «comulgado» 6, 8 AZK.
—Comulgetea (Komulgetea) 6
—Comulgeteacaz (Komulgeteakaz) 8
- (KOMUNINO) : (n.) «comuni3n» 3, 7 AZK.
—comunino3 (komuninoan) 3
—Comuninoa (Komuninoa) 7
- (KONFESADU) : (da) (v.) «confesado» 6(2) AZK.
—confesetan (konfesetan) 6
—Confesetea (Konfesetea) 6
- KONFESINOE : (n.) «confesi3n» 8 AZK.
—Confessinoe (Konfesinoe)
- (KONFIRMAZINO) : (n.) «confirmaci3n» 7 AZK.
—Confirmaci3noa (Konfirmazinoa)
- KONSEJU : (n.) «consejo» 7, 9
—conseju (conseju) 7
—consejuzco (consejuzko) 9

- (KONSOLADU) : (v.) «consolado» 7 AZK.
—consoletea (konsoletea)
- (KONTINENTZIA) : (n.)— «continencia» 9 AZK.
—Continencia (Kontinenzia)
- KONTRA : (inv.) «contra» 8(8)
—CONTRA (KONTRA) 8
—contra (kontra) 8(6)
—côtra (kontra) 8
- (KONZEBIDU) : (v.) (da) «concebido» 2, 4 AZK.
—concebidua (konzebidua) 2, 4
- (KORPORAL)¹ : (n.) «corporal» 7(2) AZK.
—CORPORALAC (KORPORALAK) 7
—corporalac (korporalak) 7
- (KORREJIDU) : (v.) «correjido» 7 AZK.
—corregietea (korrejietea)
- (KRIADORE) : (n.) «Creador» 2, 4 AZK.
—Criadoregan (Kriadoregan) 2
—Criadorea (Kriadorea) 4
- KRISTINAU : (n.) «cristiano» 1 AZK.-k ez dakar B.-an, bai ordea
G.-an
—CHRISTIÑAU (KRISTINAU)
- (KRISTO) : (antr.) «Cristo» 1 AZK.
—Christoen (Kristoen)
- KRUZE : (n.) «cruz» 1(3) AZK.
—cruze (kruze) 1
—Cruze (Kruze) 1(2)
- (KRUZIFIKADU) : (n.) «crucificado» 2 AZK.
—crucificadua (kruzifikadua)

---

1. Ikus nola aldatzen duen itzultzen «*Obra Corporalen*» ordena:

4. Vestir al desnudo.	Laugarrena cautiboa errescatetea.
5. Dar posada al Peregrino.	Bostgarrena villosa jancitea.
6. Redimir al Cautivo.	Seygarrena peregrinoari ostatua emaytea.

L

- (LARGEZA) : (n.) «largueza» 8 AZK.
—Larguezea (Largezea)
- LAU : (n.) «cuatro» 8
—LAU (LAU)
- (LAUGARREN) : (n.) «cuarto» 4(2), 5, 6, 7(3), 8(2), 9(3) AZK.
—Laugarrena (Laugarrena) 4(2), 5, 6, 7(3), 8(2), 9(3)
- (LEGE) : (n.) «ley» 5
—Legecoac (Legekoak)
- LEGEZ : (inv.) «como» 2, 5
—Leguez (legez) 2, 5
- LELENGO : (n.) «primero» 1, 3, 4(2), 5(2), 6(2), 7(4), 8(4), 9(4)
—Lelengoa (Lelengoa) 1, 6, 7, 8(3), 9(4)
—LELENGOA (LELENGOA) 4(2), 7(3)
—lelengo (lelengo) 3
—LELENGO (LELENGO) 6
—lelêgoa (lelengoa) 5
—lelengo (Lelengo) 5
—legengoa (lelengoa) 8
- (LEN) : (n.) «antes» 4, 6
—lenago (lenago) 4, 6
- LIBRADU : (v.) «librado» 1(4), 2 AZK.
—libradu (libradu) 1(4), 2
- (LONGANIMIDADE) : (n.) «longanimidad» 9 AZK.
—Lôganimidadea (Longanimidadea)
- LUJURIA : (n.) «lujuria» 5, 8(2) AZK.
—Luxuria (Lujuria) 8
—Luxuriaren (Lujuriaren) 8
—luxuriazco (lujuriazko) 5
- (LUR) : (n.) «tierra» 2(2)
—lurraren (lurraren) 2
—lurrean (lurrean) 2

M

- MANDAMENTU : (n.) «mandamiento» 5(3) AZK. Cf. MANDAMINTU
 —Mandamentu (Mandamentu) 5
 —MANDAMENTUAC (MANDAMENTUAK) 5
 —Mâdamentu (Mandamentu) 5
- (MANDAMINTU) : (n.) «mandamiento» 6 AZK.; MICH.-k uste du, Vide loc. cit., (-MENTU) behar zuela. Dena den honela mantendu dugu beste PENSAMINTU bat ere bait dago.
 —MANDAMINTUAC (MANDAMINTUAK)
- (MANSEDUNBRE) : (n.) «masedumbre» 9 AZK.
 —Mâsedumbrea (Mansedunbrea)
- MARIA : (antr.) «Maria» 3, 4, 6(2) AZK.-k ez dakar lema bezala baina vide MARI
 —Maria (Maria) 3, 4, 6(2)
- (MATRIMONIO) : (n.) «matrimonio» 7 AZK.
 —Matrimoniñoa (Matrimoninoa)
- (MENOSPRESIZIO) : (n.) «menosprecio» 7 AZK. Vide GAITI
 —menosprecioagayti (menospresioa gaiti)
- MEZA : (n.) «misa» 6, 8
 —Meça (Meza) 6, 8
- MIKEL : (antr.) «Miguel» 6(2) AZK.
 —Miquel (Mikel) 6(2)
- (MISERIKORDIAZKO) : (n.) «misericordioso» 3, 7 AZK.
 —Misericordiasco (Miserikordiazko) 3
 —MISERICORDIAZCOAC (MISERIKORDIAZKOAK) 7
- (MISERIKORDIOSO) : (n.) «misericordioso» 3 AZK.
 —Misericordiosoc (Miserikordiosok)
- MODESTIA : (n.) «modestia» 9 AZK.
 —Modestia (Modestia)
- (MUNDU) : (n.) «mundo» 7
 —Mundua (Mundua)

N

- (NAGITASUN) : (n.) «pereza» 8(2)
 —Naguitasuna (Nagitasuna) 8
 —Naguitasuê (Nagitasuen) 8
- NEGAR (EGIN) : (n.) (du) «llorado (habido)» 3 Vide EDUN
 —negarr eguitendogula (negar egiten dogula)
- NEGARREZKO : (n.) «de lágrimas» 3 AZK.
 —negarrezco (negarrezko)
- NEURE : (n.) «mi» 6(3). Intensivo de NIRE. AZK.-k ez dakar lema bezala baina Vide NEU
 —neure (neure)
- NEZESIDADE : (n.) «necesidad» 5 AZK.
 —necessidade (nezesidade)
- (NEZESIDADEKO) : (n.) «necesario» 6 AZK.
 —necessidadecoac (nezesidadekoak)
- NI : (n.) «yo» 6(2)
 —NI (NI) 6
 —nigayti (nigaiti) 6 Vide GAITI
- (NOLAN) : Vide NOLAN ALAN.
- NOLAN ALAN : (inv.) «así... como...» 2 AZK.
 —nolan Ceruan alan lurrean (nolan Zeruan alan lurrean)

O

- O : (inv.) «¡oh!» 3(3)
 —O (O) 3(3)
- (OBISPO) : (n.) «obispo» 8 AZK.
 —Obispoen (Obispoen)
- (OBLIGADU) : (v.) «obligado» 1 AZK.
 —obligaduric (obligadurik)

- OBRA : (n.) «obra» 1, 2, 4, 6, 7 AZK.
 —obra (obra) 1
 —obraz (obraz) 2, 4
 —obrea gaz (obreagaz) 6
 —OBRAC (OBRAK) 7
- OGI : (n.) «pan» 2, 8
 —oguia (ogia) 2
 —Ogui (Ogi) 8
- (OMNIPOTENTE) : (n.) «omnipotente» 4 AZK.
 —omnipotenten (omnipotenten)
- (ON) : (n.) «bueno» 5, 7 Cf. HONDO
 —onay (onai) 5
 —ona (ona) 7
- (ONDASUN) : (n.) «cosa, bien» 5
 —ondasunic (ondasunik)
- (ONDO) : (inv.) «bien» 1 Cf. ON, ONDASUN.
 —hondo (ondo)
- ORAIN : (n.) «ahora» 2
 —orayn (orain)
- (ORAZINO) : (n.) «oración» 1 AZK.
 —oraciñoac (orazinoak)
- ORDEA : (n.) «orden» 7
 —Ordea (Ordea)
- (ORDU) : (n.) «hora» 2
 —horduan (orduan)
- (ORI) : (n.) «ese, a, o» 6(2) Vide ESPIRITUAL
 —espiritualorri (espiritual orri) 6(2)
- (OSO) : (n.) «entero» 6
 —ossoa (osoa)
- (OSTATU) : (n.) «posada» 7
 —ostatua (ostatua)
- OSTU : (v.) «robado» 5
 —ostu (ostu)

P

- (PADEZIDU) : (du) (v.) «padecido» 2 AZK. Vide EDUN
—pacidueban (padezidu eban)
- (PAGADU) : (v.) «pagado» 6 AZK.-k PAGAU dakar B-an
paguetea (pagetea)
- PARKATU : (v.) (du, da) «perdonado» 2(2), 7, 8
—parcatu (parkatu) 2
—parquetan (parketan) 2
—parquetea (parketea) 7
—PARCAETANDA (PARKAETAN DA) 8 Vide IZAN
- (PARKAZINO) : (n.) «perdón» 3 AZK.
—parcaziñoan (parkazinoan)
- PARTEZ : (inv.) «en cuanto» 4 AZK.
—Guiçonzan partez (Gizon zan partez) Vide IZAN
- (PASINO) : (n.) «pasión» 4 AZK.-k ez dakar lema bezala baina
ba dakar PASINO-LORA
—Passiñoa (Pasinoa)
- (PASKUA ERRESURREKZINOKO) : (n.) «Pascua Florida» 6 AZK.
—Pasqua Erresurreciñoetan (Pasckua Erresurrezi-
nokoetan)
- (PATER NOSTER) : (n.) «Pater Noster» 8 AZK.
—Pater nosteracaz (Pater nosterrakaz)
- PAZIENZIA : (n.) «paciencia» 7, 8, 9 AZK.
—Paciencia (Pazienzia) 8, 9
—pacienciagaz (pazienziagaz) 7
- PEKATU : (n.) «pecado» 1, 2, 3, 5, 6, 8(2)
—pecatuen (pekatuen) 1, 3
—pecatuac (pekatuak) 2
—peccatuetan (pekatuetan) 5
—pecatu (pekatu) 6
—PECATU (PEKATU) 8 (2)
- (PELIGRU) : (n.) «peligro» 6 AZK.
—peligruric (peligrurik)
- PENA : (n.) «pena» 5 AZK.
—pena (pena)
- PENITENTZIA : (n.) «penitencia» 7 AZK.
—Penitencia (Penitentzia)

- PENSAMENTU** : (n.) «pensamiento» 1 AZK.
—pensamentu (pensamentu)
- (PENSAMINTU)** : (n.) «pensamiento» 6 AZK. Vide MANDAMINTU
—pensamintuagaz (pensamintuagaz)
- (PEREGRINO)** : (n.) «peregrino» 7 AZK.
—peregrinoari (peregrinoari)
- (PERIA)** : (antr.) «Pedro» 6(2) Vide MICH. «Sobre -A en nombres vascos...»
—Iandone Periarri (Iandone Periarri) 6(2) Vide IANDONE
- (PERTENEZIDU)** : (v.) (da) «pertenecido» 3, 4(2) 5 AZK.
—pertenezietan (pertenezietan) 3, 4
—PERTENECIETAN (PERTENEZIETAN) 4
—pertenezietanjacaz (pertenezietan jakaz) 5 Vide IZAN
- (PIADOSA)** : (n.) «piadosa» 3 AZK.
—Piadosea (Piadosea)
- (PIECADEJ)** : (n.) «piedad» 9 AZK.
—piedadeco (piedadeko)
- (PODER)** : (n.) «poder» 2 AZK.
—poderê (poderen)
- PODEROSO** : (n.) «poderoso» 2, 3, 4, 6 AZK.
—poderosoa (poderosoa) 2
—pode[rol]soê (poderosoen) 3
—poderoso (poderoso) 4
—poderosoari (poderosoari) 6
- (PONZIO PILATOS)** : (antr.) «Poncio Pilatos» 2 AZK.
—Poncio Pilatosen (Ponzio Pilatosen)
- (POTENZIA)** : (n.) «potencia» 9 AZK.
—POTENZIAK (POTENZIAK)
- (PRIMIZIA)** : (n.) «primicia» 6 AZK.
—Primiciak (Primiziak)
- (PROBETXU)** : (n.) «provecho» 5 AZK.
—probechuari (probetxuari)
- (PROJIMO)** : (n.) «prójimo» 7 AZK.
—proximoen (projimoen)
- (PROJIMU)** : (n.) «projimo» 5(2)
—proximuaren (projimuaren) 5
—proximua (projimua) 5
- (PROMETIMENTU)** : (n.) «prometimiento» 3 AZK.
—prometimentuen (prometimentuen)

(PRONUNZIADU) : (v.) «pronunciado» 1 AZK.
—pronunciaduric (pronunziadurik)

PRUDENZIA : (n.) «prudencia» 8 AZK.
—Prudencia (Prudenzia)

R

(REDIMIDU) : (v.) «redimido» 1 AZK. Vide ARREN
—redimietarren (redimietarren)

S

(SABEL) : (n.) «vientre» 2, 3
—sabeleco (sabeleko)

(SABIDURIA) : (n.) «sabiduría» 9 AZK.
—Sabiduriazgo (Sabiduriazgo)

(SAKRAMENTU) : (n.) «sacramento» 6 AZK.
—SACRAMENTUAC (SAKRAMENTUAK)

(SALBADORE) : (n.) «salvador» 4 AZK.
—Salvadorea (Salvadorea)

SALBADU : (v.) (da) «salvado» 4, 7 AZK.
—salvaetarren (salbaetarren) 4 Vide ARREN
—salvadu (salbadu) 7

SALVE : (inv.) «Salve» 3 AZK.
—Salve (Salve)

SALVE REGINA : (inv.) «Salve Regina» 3 AZK.
—SALVE Regina (SALVE Regina)

(SAN PABLO) : (antr.) «San Pablo» 6(2) AZK.
—San Pablori (San Pablori) 6(2)

SANTA : (n.) «santa» 1(3), 3(2), 4(2), 6(3)
—Santeagaz (Santeagaz) 1
—Santearè (Santearen) 1

- Santa (Santa) 3
- Santea (Santea) 3
- Santeac (Santeak) 1
- SANTEARI (SANTEARI) 4
- Santac (Santak) 4
- Santacoac (Santakoak) 6
- Santean (Santeak) 6 Vide MICH. 86. orrian
- SANTEAREN (SANTEAREN) 6
- SANTA MARIA : (n.) «Santa Maria» 2 AZK.
  - Santa Maria (Santa Maria)
- (SANTIFIKADU) : (n.) «santificado» 2 AZK.
  - Sâtificadua (Santifikadua)
- SANTIGUATU : (v.) «santiguado» 1 AZK.
  - santiguatu (santiguatu)
- (SANTISIMA) : (n.) «santísima» 4 AZK.
  - Santissimeari (Santisimeari)
- SANTU : (n.) «santo» 3, 5, 6(4) AZK. Vide ESPIRITU SANTU
  - Santuen (Santuen) 3
  - Santuac (Santuak) 5
  - Santuay (Santuai) 6(3)
  - santu (santu) 6
- SARRI : (inv.) «frecuentemente» 1. «te has de acostumbrar a signar» «beardoçu *sarri* cigiñiatu» euskaratzen du.
- (SAZERDOTAL) : (n.) «sacerdotal» 7 AZK.
  - sacerdotala (sazerdotala)
- SEIGARREN : (n.) «sexto» 4(2), 5, 7(3), 8, 9(2)
  - Seigarrena (Seigarrena) 4(2), 5, 7(2), 8, 9(2)
  - Sey garrena (Seigarrena) 7
- SEME : (n.) «hijo» 1, 2, 4
  - Semen (Semen) 1
  - Seme (Seme) 2
  - Semea (Semea) 4
- (SENTIDU) : (n.) «sentidu» 9 AZK.
  - SENTIDUAC (SENTIDUAK)
- SEÑALE : (n.) «señal» 1 AZK.
  - señaleagayti (señaleagaiti) Vide GAITI
- (SEPULTADU) : (n.) «sepultado» 3 AZK.
  - sepultadua (sepultadua)
- SINISTU : (v.) (du) «creído» 1(2), 2, 3, 4(13), 5
  - sinistueiten (sinistueiten) 1
  - sinisturic (sinisturik) 1
  - SINISTETANDOT (SINISTETAN DOT) 2

- sinistetandet (sinistetan det) 3
- sinistetea (sinistetea) 4(13), 5
- SOBERBIA : (n.) «soberbia» 8(2) AZK.
  - Soverbia (Soberbia) 8
  - Soverbiarê (Soberbiaren) 8
- (SUFRIDU) : (v.) «sufrido» 7 AZK.
  - sufrietea (sufrietea)
- (SUR) : (n.) «nariz» 9
  - surracaz (surrakaz)

T

- TA : Vide ETA
- (TENPLANZA) : (n.) «templanza» 8(2) AZK.
    - Templancea (Tenplanzea) 8
    - Templazea (Tenpla[n]zea) 8 Vide MICH. loc. cit.
  - (TENTAZINO) : (n.) «tentación» 2 AZK.
    - tentaciñoan (tentazinoan)
  - (TEOLOGAL) : (n.) «teologal» 8 AZK.
    - TEOLOGALAC (TEOLOGALAK)
  - (TESTIMONIO) : (n.) «testimonio» 5 AZK.
    - testimonioric (testimoniorik)
  - (TRISTE) : (n.) «triste» 7 AZK.
    - tristea (tristea)

U

- (UKUTU) : (v.) «tocado» 9
  - vcutuetea (ukutuetea)
- UME : (n.) «niño» 3
  - hume (ume)
- UNIENITO : (n.) «unigénito» 2 AZK.
  - vnigenigenito (unijenito) Vide Mich. loc. cit.

- UR: (n.) «agua» 8
 —Vr (Ur)
- (URTE): (n.) «año» 6
 —vrtean (urtean)
- USAI (EGIN): (v.) «olido (habido)» 9 AZK.-k G.-an dakar ba-
 karrik
 —vsay eguitea (usai egitea)

Z

- ZAZPI: (n.) «siete» 3, 4, 5, 6, 7(2), 8(2), 9
 —çazpirac (zazpirak) 3, 4
 —zazpirac (zazpirak) 5
 —ZAZPI (ZAZPI) 6, 8(2), 9
 —Zazpi (Zazpi) 7
 —zazpi (zazpi) 7
- (ZAZPIGARREN): (n.) «séptimo» 4, 5(2), 7(3), 8, 9(2)
 —Zazpigarrena (Zazpigarrena) 4, 5(2), 7(3), 8, 9(2)
- (ZEIN): (n.) «cual» 2, 7
 —zeyna (zeina) 2
 —ceinzuc (zeinzuk) 7
- ZENZUN: (n.) «entendimiento» 9
 —Zençuna (Zenzuna)
- (ZERU): (n.) «cielo» 2(3), 3, 4, 6(2)
 —Ceruetan (Zeruetan) 2
 —Ceruan (Zeruan) 2
 —Ceruaeren (Zeruaeren) 2
 —Ceruetara (Zeruetara) 3, 4
 —Ceruco (Zeruko) 6(2)
- ZEURE: (n.) «tu» (intensivo de ZURE) 3(2) AZK.-k ez dakar lema
 bezala baina Vide ZEU
 —zeure (zeure) 3(2)
- (ZIENZIA): (n.) «ciencia» 9 AZK.
 —cienziaco (zienziako)
- ZIGINATU: (v.) «signado» 1 AZK.
 —cigiñatu (ziginatu) Vide MICH, loc. cit.

- (ZIZPURU) : (n.) «suspiro» 3
 —zizpuruac (zizpuruak)
- (ZORDUN) : (n.) «deudor» 2
 —çordunay (zordunai)
- (ZORTZIGARREN) : (n.) «octavo» 5, 9
 —Zorzigarrena (Zortzigarrena)
- ZU : (n.) «tú» 2(2), 3, 6(2)
 —çugaz (zugaz) 2
 —çu (zu) 2
 —çuri (zuri) 3, 6(2)
- ZURE : (n.) «tu» 2(4), 3 AZK.
 —çure (zure) 2(4), 3

ADIZKIEN ZERRENDA

badau Vide (*EDUN)
 çagoçana V. EGON
 çala V. IZAN
 çan V. id.
 cituala V. (*EDUN)
 cituelaco V. id.
 da V. IZAN
 DA V. id.
 dabena V. (*EDUN)
 dabenari V. id.
 dago V. EGON
 dagoala V. id.
 dagoz V. id.
 dala V. IZAN
 dalaco V. id.
 danari V. id.
 daquiguçan V. JAKIN
 davenean V. (*EDUN)
 de V. IZAN
 deguiocula V. EGIN
 det V. (*EDUN)
 deusat V. id.
 deuscuna V. id.
 deuscuzanac V. id.
 deusteguna V. id.
 deusuguz V. id.
 dila V. (*EDIN)
 dira V. IZAN
 DIRA V. id.
 dodala V. (*EDUN)

dogu V. id.
 dogula V. id.
 Dot V. id.
 doçu V. id.
 dozula V. id.
 ebala V. id.
 eban V. id.
 ebelaco V. id.
 eguiguçu V. EGIN
 eguiguçuz V. id.
 eguiçu V. id.
 eguizuz V. id.
 egoçanac V. EGON
 eyguçu V. EGIN
 eracusçu V. ERAKUTSI
 estaquianari V. JAKIN
 gaguizâ V. EGIN
 gaguizuz V. id.
 guaiguçu V. id.
 gagoz V. EGON
 gaytean V. (*EDIN)
 jacaz V. IZAN
 jacazanac V. id.
 JACAZANAC V. id.
 leytequean V. (*EDIN)
 nachaco V. IZAN
 vadituz (V. (*EDUN)
 vidi V. (*EDIN)
 zan V. IZAN
 zara V. id.